

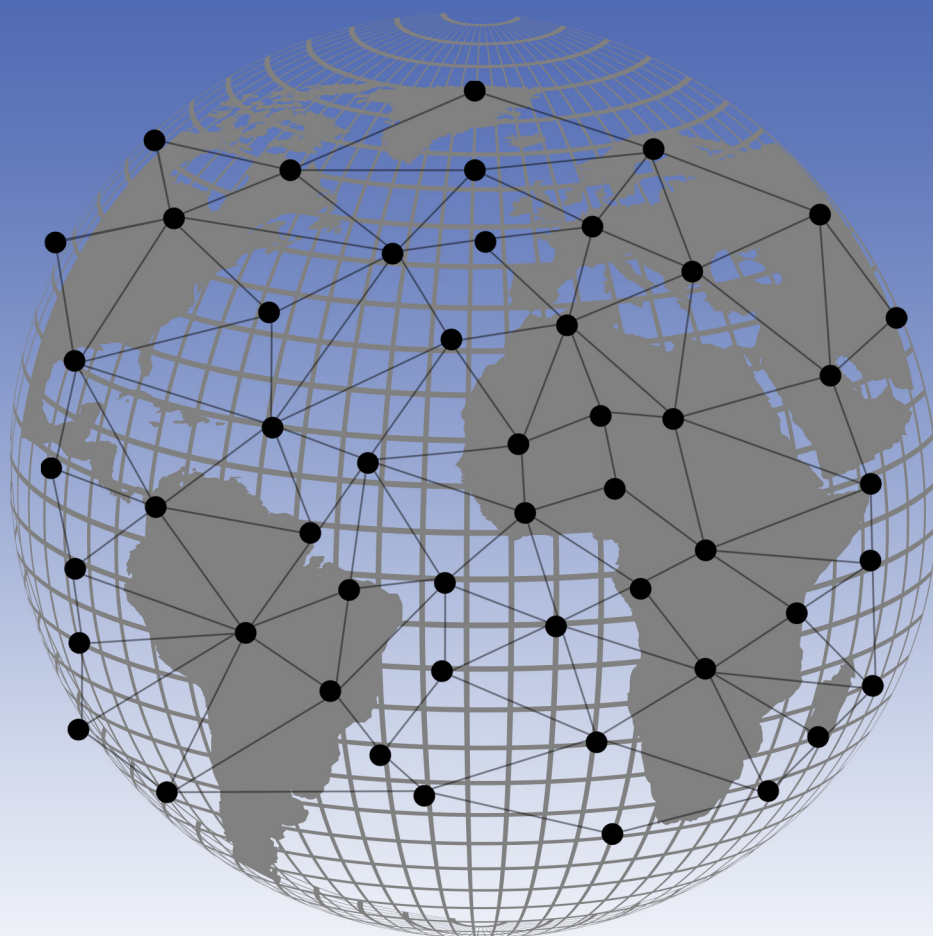

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش شماره نود و یک)

در این شماره می‌خوانید:

- در دسرهای احتمالی اروپا در مماشات با ترامپ
- برق‌گرفتگی اروپا از بازار پر رونق خودروهای برقی چینی
- مصر، دست به دامان سرمایه‌های امارات
- پروژه جاده توسعه، مسیری برای پرواز عراق

مرداد ۱۴۰۳

شناسنامه گزارش

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش شماره نود و یک)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: مرداد ۱۴۰۳

واژه‌های کلیدی: سیاست‌های محدود کننده، دورزدن تحریم‌ها، منطقه صنعتی، منطقه لجستیک نفتی، جاده توسعه عراق، بنادر کانتینری، پروژه تاپی

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	تحولات جهانی
۱۱	تحولات منطقه‌ای
۲۱	پژوهش‌های تازه

تحولات جهانی

تعیین مسیر آینده اقتصاد چین

سومین اجلاس کمیته مرکزی حزب کمونیست چین که در جولای ۲۰۲۴ برگزار شد، رویدادی مهم در شکل‌دهی به مسیر آینده و چشم‌انداز اجتماعی، اقتصادی و سیاسی چین محسوب می‌شود. این نشست به دلیل تأکید بر پیشبرد روند نوسازی چین از طریق توسعه با کیفیت بالا و نوآوری و اصلاحات، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در این نشست بر اهمیت استراتژیک تلفیق نوآوری و فناوری با توسعه اقتصادی، ترویج رشد سبز و پایدار و مقابله با چالش‌های جمعیتی تأکید شد. علاوه بر این، مسائلی از جمله تقویت امنیت ملی، استحکام بخشیدن به حاکمیت قانون و ارتقای پیشرفت‌های فرهنگی و اخلاقی در چارچوب سوسیالیسم با ویژگی‌های چینی مورد توجه قرار گرفت.

همچنین نشست مذکور بر ضرورت انجام اصلاحات و گشایش، به‌ویژه در حوزه تجارت خارجی و سرمایه‌گذاری، به‌منظور تقویت نفوذ جهانی و تاب‌آوری اقتصادی چین تأکید کرد.

در واقع تصمیمات و سیاست‌های ترسیم‌شده در این نشست، با هدف هدایت چین در دوره مهم گذار و همچنین تضمین ثبات و پیشرفت در محیط بین‌المللی پیچیده اتخاذ شده است که در ادامه به اهم آنها اشاره خواهد شد:

۱. تعهد به توسعه با کیفیت بالا: وظیفه اصلی، ترویج توسعه با کیفیت بالا با بهره‌گیری از

فلسفه نوین توسعه است. این امر شامل تعمیق اصلاحات ساختاری در سمت عرضه، ادغام اقتصاد واقعی و دیجیتال و نوسازی زیرساخت‌ها و زنجیره‌های تأمین می‌شود.

۲. تمرکز بر نوآوری: بر نوآوری در بخش آموزش، علم، فناوری و توسعه استعدادها تأکید شد.

این راهبرد شامل بهبود قابلیت‌های علمی و فناورانه راهبردی ملی و تقویت یک نظام نوآوری قدرتمند است.

۳. تعمیق اصلاحات و سیاست درهای باز: این نشست بار دیگر بر اهمیت اصلاحات و سیاست

درهای باز برای نوسازی چین تأکید کرد. اقدامات این بخش شامل ارتقای مدیریت تجارت خارجی و سرمایه‌گذاری و ترویج گشایش با استاندارد بالا از طریق ابتکاراتی مانند "کمر بند و جاده" است.

۴. **توسعه یکپارچه شهری - روستایی:** تلاش‌ها بر هماهنگی صنعتی‌سازی، شهرنشینی و احیای روستاها متمرکز خواهد شد تا شکاف‌های شهری - روستایی را کاهش دهد و تبادلات برابر بین شهرها و روستاها را ترویج کند.

۵. **رفاه اجتماعی و زیست‌محیطی:** اهداف کلیدی شامل بهبود خدمات دولتی، بهداشت و درمان و سیستم‌های تأمین اجتماعی و همچنین پیشبرد حفاظت از محیط‌زیست و توسعه سبز است. این امر با اصل «کوه‌های سرسبز و آب‌های زلال دارایی‌های با ارزش هستند» که از اهداف کلیدی توسعه سبز چین است، همخوانی دارد.

۶. **دموکراسی و حاکمیت قانون:** این نشست بر توسعه دموکراسی مردمی فراگیر و حاکمیت قانون سوسیالیستی با ویژگی‌های چینی تأکید کرد. این شامل تقویت نهادهای دموکراتیک، ترویج اصلاحات حقوقی و تضمین عدالت و انصاف اجتماعی می‌شود.

۷. **امنیت ملی:** تضمین امنیت ملی برای نوسازی چین حیاتی است. اقدامات این بخش شامل بهبود نظام امنیت ملی، حکمرانی امنیت عمومی و ساز و کارهای حفظ ثبات و امنیت است.

۸. **پیشرفت فرهنگی:** بر تقویت اعتماد فرهنگی، ترویج فرهنگ سوسیالیستی و ارتقای خلاقیت فرهنگی ملت تمرکز شده است. این امر شامل نوسازی حکمرانی فضای مجازی و سیستم‌های ارتباطی بین‌المللی می‌شود.

۹. **رهبری و حکمرانی حزب:** تقویت رهبری حزب کمونیست چین اساسی است. این شامل تعمیق اصلاحات ساختاری حزب، تقویت پاک‌دستی و مبارزه با فساد و تضمین حکمرانی و رهبری مؤثر می‌شود.

اهداف اقتصادی و اجتماعی: این نشست اهدافی را برای توسعه اقتصادی و اجتماعی سال جاری تعیین کرد که عبارت است از: گسترش تقاضای داخلی، تقویت محرک‌های جدید تجارت خارجی و ترویج توسعه سبز و کم‌کربن.

علاوه بر این، در نشست حاضر، بر بازنگری برنامه پنج‌ساله چهاردهم و آماده‌شدن برای برنامه پنج‌ساله پانزدهم تأکید شد.

تدابیر اروپا در مقابل سیاست‌های محدود کننده ایالات متحده

اتحادیه اروپا (EU) در حال تدوین یک برنامه دوحمل‌ه‌ای به منظور مقابله با تأثیرات منفی اعمال احتمالی تعرفه بر واردات توسط دونالد ترامپ در صورت کسب موفقیت در انتخابات این کشور است. خبر تدوین این برنامه پس از آن منتشر شد که ترامپ در کمپین انتخاباتی خود، پیشنهاد اعمال تعرفه ۱۰ درصدی بر روی تمام محصولات وارداتی به ایالات متحده را ارائه داد.

بر اساس گزارش اخیر رسانه‌ها، اولین گام این برنامه، مذاکره با تیم ترامپ در مورد محصولاتی است که اتحادیه اروپا می‌تواند به میزان بیشتری از ایالات متحده خریداری کند. اگر این مذاکرات به نتیجه نرسد و دولت احتمالی جمهوری خواه تصمیم به اعمال تعرفه‌های تنبیهی بر کالاهای وارداتی اروپایی بگیرد، اتحادیه اروپا با اعمال تعرفه‌های ۵۰ درصد یا بیشتر بر روی فهرستی از کالاهای منتخب آمریکایی، دست به تلافی خواهد زد.

از سوی دیگر کمیسر تجارت اتحادیه اروپا اظهار کرده است: "ما بر این باوریم که ایالات متحده و اتحادیه اروپا، متحدان استراتژیک یکدیگر هستند و به‌ویژه در شرایط ژئوپلیتیکی کنونی، همکاری فی‌مابین در زمینه تجارت، از اهمیت بالایی برخوردار است". علاوه بر این وی اعلام کرد: "ما تاکنون با اعمال تعرفه‌ها، از منافع خود دفاع کرده‌ایم و از این آمادگی برخورداریم که در صورت لزوم، مجدداً از منافع خود دفاع کنیم".

در دوران ریاست جمهوری ترامپ، یعنی بین سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱، ایالات متحده سیاست تجاری حمایت‌گرایانه‌ای را اتخاذ کرد که منجر به افزایش تعرفه‌های گمرکی بر ۶.۴ میلیارد یورو از واردات فولاد و آلومینیوم از اتحادیه اروپا شد. کمیسیون اروپا نیز متقابلاً با اعمال تعرفه‌هایی به ارزش ۲.۸ میلیارد یورو، پاسخ داد و کالاهای لوکسی مانند ویسکی بوربور، موتورسیکلت‌های هارلی دیویدسون و قایق‌های موتوری را مشمول اعمال تعرفه قرار داد.

شایان توجه است که کسری تجاری بین ایالات متحده و اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۳ و در زمان ریاست‌جمهوری جو بایدن، به ۱۵۶ میلیارد یورو رسید؛ امری که به‌زعم مقامات اتحادیه اروپا، برقراری مجدد تعادل در تجارت فی‌مابین و تعدیل این کسری، دشوار خواهد بود، زیرا ارزش صادرات ایالات متحده به مراتب کمتر از واردات آن از اتحادیه اروپا است.

شکایت چین از اتحادیه اروپا

اخیراً چین شکایتی را بر علیه اتحادیه اروپا به دلیل اعمال تعرفه‌های اضافی موقت بر خودروهای برقی تولید شده در این کشور آسیایی به سازمان تجارت جهانی (WTO) ارائه کرده است.

در واقع اتحادیه اروپا ماه گذشته علاوه بر تعرفه‌های ۱۰ درصدی موجود، تعرفه‌های جدیدی در محدوده ۱۷,۴ تا ۳۷,۶ درصدی بر واردات خودروهای برقی چینی اعمال کرد. این اقدام کمیسیون اروپا، با استناد به اعطای "یارانه‌های ناعادلانه" پکن به خودروسازان صورت گرفته است.

وزارت بازرگانی چین در واکنش به این اقدام اتحادیه اروپا، اعلام کرد: "برای صیانت از حقوق و منافع توسعه صنعت خودروهای برقی و همکاری در تحول سبز جهانی، به سازوکار حل اختلاف سازمان تجارت جهانی روی آورده است." این وزارتخانه استدلال کرده که حکم اولیه اتحادیه اروپا، فاقد بنیان واقعی و قانونی است، به شدت قوانین سازمان تجارت جهانی را نقض می‌کند و به همکاری جهانی در زمینه تغییرات آب‌وهوایی آسیب می‌زند.

وزارت بازرگانی چین اعلام کرد: "ما از اتحادیه اروپا می‌خواهیم که فوراً اقدامات نادرست خود را اصلاح کند و برای حفظ ثبات در همکاری‌های اقتصادی و تجاری فی‌مابین و همچنین صنایع و زنجیره‌های تأمین خودروهای برقی مشترک، تلاش کند."

شایان توجه است که اعمال تعرفه‌های جدید از سوی اتحادیه اروپا در اوایل ماه جولای، پس از تحقیقاتی انجام می‌شود که سال گذشته توسط کمیسیون اروپا در مورد ادعاهایی مبنی بر اینکه اعطای یارانه به خودروهای برقی از سوی چین، به شرکت‌های تولیدکننده چینی آغاز شد؛ امری که آنها را قادر می‌سازد تا خودروهای خود را با قیمت‌های بسیار پایین‌تر از خودروهای تولید شده در این بلوک، به فروش برسانند.

در واقع کمیسیون اروپا بر اساس نتایج این بررسی، نتیجه‌گیری کرد که "زنجیره ارزش" خودروهای برقی باتری‌دار در چین از "یارانه‌های ناعادلانه" بهره‌مند است؛ امری که "خطر آسیب اقتصادی" برای خودروسازان اتحادیه اروپا را افزایش می‌دهد. ذکر این نکته حائز اهمیت است که تصمیم قطعی در مورد تعرفه‌ها، تا نوامبر آینده اتخاذ خواهد شد.

وزارت بازرگانی چین هشدار داده است که اگر اتحادیه اروپا به تشدید تنش‌ها ادامه دهد، ممکن است منجر به آغاز "جنگ تجاری" شود. پکن همچنین اتحادیه اروپا را به اقدامات ناعادلانه در جریان تحقیقات ضد یارانه متهم کرد و در واکنش به آن، تحقیقات ضد دامپینگ در مورد برخی محصولات گوشت خوک از اتحادیه اروپا را آغاز کرد.

اتحادیه اروپا بزرگ‌ترین بازار خارجی برای سازندگان خودروهای برقی چینی به شمار می‌رود. ارزش واردات خودروهای برقی چینی به اتحادیه اروپا از ۱٫۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ به ۱۱٫۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۳ افزایش یافت. در واقع خودروهای برقی چینی، ۳۷ درصد از کل واردات خودروهای برقی به این بلوک را تشکیل می‌دهند.

شایان توجه است که اقدام محدودساز اتحادیه اروپا در قبال خودروهای برقی چینی، در پی افزایش تعرفه خودروهای برقی چینی از ۲۵ درصد به ۱۰۰ درصد توسط ایالات متحده در ماه می صورت گرفته است.

روسیه در جستجوی راهکارهای نوین برای دورزدن تحریم‌ها

تحریم‌های گسترده علیه روسیه در پی جنگ در اوکراین، این کشور را به سمت جستجوی راهکارهای نوین برای حفظ فعالیت‌های اقتصادی و دورزدن محدودیت‌های مالی سوق داده است. در واقع دولت و بخش خصوصی روسیه در تلاش‌اند تا با ایجاد سیستم‌های پرداخت جایگزین، گسترش همکاری‌های تجاری با کشورهای غیرغربی و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین مانند ارزهای دیجیتال، به این هدف دست یابند.

در همین راستا روسیه سیستم‌های پرداخت جایگزینی را ایجاد کردن است که در ادامه به آنها پرداخته خواهد شد:

۱- **SPFS**: روسیه با ایجاد سیستم انتقال پیام‌های مالی (SPFS) به‌عنوان جایگزینی برای سوئیفت، گام مهمی در جهت استقلال مالی خود برداشته است. این سیستم که از سال ۲۰۱۷ راه‌اندازی شده، اکنون مورد استفاده بیش از ۴۰۰ مؤسسه مالی قرار دارد.

۲- **میر**: سیستم پرداخت میر نیز به‌عنوان رقیبی برای ویزا و مسترکارت توسعه‌یافته و با وجود تحریم‌ها، به گسترش خود ادامه می‌دهد.

علاوه بر این، روسیه بهره‌گیری از ارزهای ملی و تجارت با شرکای جدید را با جدیت بیشتری پیگیری می‌کند. در همین راستا می‌توان به اقدامات ذیل اشاره نمود:

۱- **کاهش وابستگی به دلار و یورو**: روسیه با هدف کاهش وابستگی به ارزهای کشورهای غربی، در جهت افزایش به‌کارگیری سهم روبل و سایر ارزهای ملی در تجارت خارجی تلاش می‌کند.

۲- **گسترش همکاری با کشورهای آسیایی و حوزه خلیج فارس**: روسیه به‌منظور استفاده از ارزهای ملی در مبادلات تجاری خود با کشورهای آسیایی و حوزه خلیج فارس به‌ویژه در حوزه

انرژی، توافقات متعددی منعقد کرده است.

۳- **پلتفرم بریکس**: روسیه به همراه سایر اعضای بریکس، در حال توسعه پلتفرم پرداخت دیجیتال پل بریکس است که می‌تواند به‌عنوان یک جایگزین برای سیستم‌های پرداخت غربی عمل کند.

۴- **قانونی‌سازی استخراج و استفاده از ارزهای دیجیتال**: روسیه با تصویب قوانین جدید، زمینه استفاده از ارزهای دیجیتال در پرداخت‌های بین‌المللی را فراهم کرده است.

۵- **روبل دیجیتال**: بانک مرکزی روسیه در حال توسعه روبل دیجیتال است که می‌تواند در آینده به‌عنوان ابزاری برای پرداخت‌های داخلی و بین‌المللی مورد استفاده قرار گیرد.

ناگفته نماند که این اقدامات با چالش‌هایی نیز روبه‌رو است که به آنها اشاره خواهد شد:

۱- **محدودیت‌های تحریم‌ها**: علی‌رغم تمامی اقدامات روسیه، همچنان وجود تحریم‌های گسترده مانعی جدی بر سر راه توسعه سیستم‌های مالی این کشور به شمار می‌رود.

۲- **توسعه زیرساخت‌های فناوری**: روسیه به‌منظور توسعه سیستم‌های مالی خود، نیازمند سرمایه‌گذاری‌های کلان در بخش زیرساخت‌های فناوری و آموزش نیروی انسانی متخصص است.

۳- **روندهای جهانی**: تحولات جهانی در حوزه مالی و فناوری‌های نوین، می‌تواند بر تلاش‌های روسیه در دور زدن تحریم‌ها تأثیرگذار باشد.

در مجموع، روسیه با اتخاذ رویکردی چندجانبه و با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، در تلاش است تا بر چالش‌های ناشی از تحریم‌ها غلبه کرده و به استقلال مالی دست یابد. با این حال، موفقیت این تلاش‌ها به عوامل متعددی از جمله شدت تحریم‌ها، سرعت توسعه فناوری‌ها و همکاری‌های بین‌المللی بستگی دارد.

افزایش عرضه انرژی روسیه به چین

اخیراً معاون نخست‌وزیر روسیه، اعلام کرد این احتمال وجود دارد که صادرات گاز روسیه به چین از طریق خط لوله سیبری در سال جاری افزایش یافته و به ۳۰ میلیارد مترمکعب برسد. صادرات گاز روسیه بر اساس قرارداد بلندمدت ۳۰ ساله میان شرکت گازپروم و شرکت ملی نفت چین (CNPC) انجام می‌پذیرد. ارزش این قرارداد، ۴۰۰ میلیارد دلار است که در سال ۲۰۱۴ منعقد شد.

مقامات روسی مدعی شدند که صدور گاز این کشور از طریق خط لوله، در حال افزایش است؛ به نحوی که این رقم در سال آینده به ۳۸ میلیارد مترمکعب خواهد رسید؛ ۳۸ میلیارد متر مکعب، حداکثر حجمی است که در توافق فیما بین، تعهد شده است.

شایان توجه است که در طول سال گذشته شرکت گازپروم، به طور مرتب از تعهدات قراردادی خود فراتر رفته، به نحوی که مکرراً ثبت رکوردهای روزانه گزارش شده است. در همین راستا صدور گاز روسیه به چین از طریق خط لوله سیبری در سال ۲۰۲۳، نسبت به سال پیش از آن، ۵۰ درصد افزایش یافت و به ۲۲.۷ میلیارد مترمکعب رسید که از تعهدات قراردادی گازپروم ۷۰۰ میلیون مترمکعب بیشتر بود.

از سوی دیگر گازپروم پیش‌بینی می‌کند که به سبب افزایش تقاضا، صدور گاز روسیه به چین، به‌عنوان اصلی‌ترین شریک تجاری روسیه، با افزایش مواجه شود؛ در همین راستا ممکن است که دو کشور به‌زودی قرارداد ساخت خط لوله بزرگ سیبری ۲ را به امضا برسانند؛ بر اساس این توافق جدید، امکان تحویل گاز تا ۵۰ میلیارد مترمکعب در سال از منطقه یامال در شمال روسیه به چین از طریق مغولستان فراهم خواهد شد؛ به نحوی که با اجرایی‌شدن تمامی خطوط لوله به طور کامل، حجم صادرات گاز روسیه به چین، می‌تواند سالانه به نزدیک ۱۰۰ میلیارد مترمکعب افزایش یابد.

بنا بر اظهارات مقامات روسیه، مذاکرات در مورد صدور گاز روسیه به چین از طریق مسیر شرق دور نیز در جریان است. بر اساس این توافق، قرار بر این است که صادرات گاز طبیعی روسیه از پایانه جزیره ساخالین از سال ۲۰۲۷ و از طریق مسیر شرق دور به چین انجام گیرد. روسیه و چین در فوریه ۲۰۲۳، توافقنامه‌ای را به‌منظور صادرات گاز از طریق خط لوله جدیدی امضا کردند.

معاون نخست‌وزیر چین اخیراً اعلام کرد که این کشور در نیمه اول سال جاری، واردات گاز و نفت خود از روسیه را به ترتیب ۲۲.۵ درصد و ۴.۸ درصد افزایش داده است.

تحولات منطقه ای

توافق تاریخی میان ترکیه و شورای همکاری خلیج فارس؟

اخیراً ترکیه و شورای همکاری خلیج فارس با هدف تقویت همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای (GCC) میان خود، مذاکرات اولیه به‌منظور انعقاد یک توافقنامه جامع تجارت آزاد را آغاز کردند. این نشست مذاکراتی که در پایتخت ترکیه (آنکارا) و با حضور نمایندگان بلندپایه از هر دو طرف برگزار شد، چارچوب کلی برای گسترش روابط تجاری و سرمایه‌گذاری بین ترکیه و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس (بحرین، قطر، کویت، عربستان سعودی، امارات متحده عربی و عمان) را ترسیم کرد.

مذاکرات فنی بین کارشناسان طرفین ادامه خواهد یافت تا جزئیات توافق نهایی مشخص شود. انتظار می‌رود این توافق به افزایش تجارت، سرمایه‌گذاری و همکاری‌های اقتصادی بین ترکیه و شورای همکاری خلیج فارس منجر شود.

اهمیت این توافق:

- **بازار بزرگ:** باتوجه به اینکه تولید ناخالص داخلی مجموع کشورهای شورای همکاری خلیج فارس بیش از ۲,۴ تریلیون دلار است و پیش‌بینی می‌شود که این رقم تا سال ۲۰۵۰، به ۶ تریلیون دلار افزایش یابد، حصول به این توافق، دسترسی شرکت‌های ترکیه‌ای به یک بازار بزرگ و رو به رشد را فراهم می‌کند.
- **تنوع اقتصادی:** این توافق علاوه بر تقویت روابط تجاری در حوزه‌های سنتی مانند انرژی، فرصت‌های جدیدی را برای همکاری در بخش‌های نوظهور مانند فناوری، داروسازی و گردشگری سلامت نیز برای طرفین ایجاد می‌کند.
- **سرمایه‌گذاری متقابل:** شرکت‌های ترکیه‌ای و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس می‌توانند از این فرصت برای سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصاد یکدیگر استفاده کنند.

منافع حاصل از این توافق برای ترکیه:

- **افزایش حجم صادرات:** شرکت‌های ترکیه‌ای می‌توانند با حذف تعرفه‌ها و موانع تجاری، صادرات خود را به کشورهای شورای همکاری خلیج فارس افزایش دهند.
- **جذب سرمایه‌گذاری:** این توافق می‌تواند سرمایه‌گذاری‌های خارجی در ترکیه را افزایش داده و به رشد اقتصادی کشور کمک کند.
- **تقویت موقعیت ژئوپلیتیکی:** ترکیه با امضای این توافق، موقعیت ژئوپلیتیکی خود در منطقه را تقویت کرده و به یکی از شرکای تجاری مهم کشورهای شورای همکاری خلیج فارس تبدیل خواهد شد.

منافع این توافق برای کشورهای شورای همکاری خلیج فارس:

- **تنوع اقتصادی:** این توافق به کشورهای شورای همکاری خلیج فارس کمک می‌کند تا اقتصاد خود را متنوع کرده و وابستگی خود به درآمدهای نفتی را کاهش دهند.

- **دسترسی به فناوری:** شرکت‌های کشورهای شورای همکاری خلیج فارس می‌توانند از فناوری‌های پیشرفته ترکیه در بخش‌های مختلف بهره‌مند شوند.
- **تقویت همکاری‌های منطقه‌ای:** این توافق به تقویت همکاری‌های منطقه‌ای در خلیج فارس و افزایش ثبات و امنیت در منطقه کمک می‌کند.

توافق چین و عربستان در جهت افزایش سرمایه‌گذاری

صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان سعودی به‌منظور تقویت و تسهیل روند سرمایه‌گذاری، اقدام به امضای شش توافق‌نامه با چین نموده است. ارزش حداکثر این توافق‌نامه، ۵۰ میلیارد دلار است که با نهادهای مالی برتر چین به امضا رسیده است.

در واقع صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان، یادداشت‌های تفاهمی با بانک ساخت‌وساز، بانک کشاورزی، شرکت بیمه صادرات و اعتباری، بانک چین، بانک صادرات و واردات و همچنین با بانک صنعتی و تجاری چین امضا کرده است.

این توافق‌نامه‌ها بر تسهیل روند سرمایه‌گذاری دوجانبه از طریق بدهی و سهام تمرکز دارند. استراتژی صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان، مبتنی بر ایجاد مشارکت‌های نهادی جهانی است. در همین راستا رئیس بخش امور مالی سرمایه‌ جهانی و بخش استراتژی سرمایه‌گذاری و بینش‌های اقتصادی در صندوق سرمایه‌گذاری عمومی، بر این نکته تأکید کرده است. علاوه بر این، وی خاطرنشان کرد که این تفاهم‌نامه‌ها، وجود روابط قوی و روبه‌رشد صندوق سرمایه‌گذاری عمومی با نهادهای مالی پیشرو در سراسر جهان را منعکس می‌کند.

در واقع این اقدام، بخشی از تلاش‌های گسترده‌تر عربستان سعودی به‌منظور ارتقای روابط اقتصادی با چین است. در همین راستا ریاض ایر که تحت حمایت صندوق سرمایه‌گذاری عمومی قرار دارد، توافق‌نامه مهمی را با شرکت هواپیمایی چین شرقی به‌منظور تقویت ارتباطات آینده و همکاری در تحول دیجیتال در ژوئن ۲۰۲۴ به امضا رساند که ورود این شرکت به بازار چین را بیش از گذشته تقویت کرد.

علاوه بر این، صندوق سرمایه‌گذاری سعودی با شرکت هواپیمایی سنگاپور و چین مشارکت‌های استراتژیکی را برقرار کرده است که بر اتصال بین خطوط هوایی، قراردادهای کد اشتراکی و همکاری‌های بالقوه در زمینه‌هایی مانند برنامه‌های مسافر ثابت، خدمات باربری و نوآوری دیجیتال تمرکز دارد.

شایان توجه است که صندوق سرمایه‌گذاری عمومی از زمان تأسیس در سال ۲۰۱۷ تاکنون، اقدام به

تأسیس ۹۵ شرکت نموده و به طور فعال در حال ساخت یک پرتفوی متنوع در ۱۳ بخش استراتژیک در داخل و خارج از کشور است. همان‌طور که در برنامه ۲۵-۲۰۲۱ صندوق سرمایه‌گذاری عمومی مشخص شده، این صندوق قصد دارد تا سالانه حداقل ۱۵۰ میلیارد ریال به اقتصاد محلی تزریق کرده، از بخش‌های مستعد حمایت کند و از طریق مشارکت‌های بخش خصوصی، تولیدات محلی را افزایش دهد.

به‌طور کلی انعقاد این توافق‌نامه‌ها و مشارکت‌های استراتژیک اخیر، نقش محوری صندوق سرمایه‌گذاری عمومی را در پیشبرد تحول اقتصادی عربستان سعودی و ادغام اقتصادی جهانی برجسته می‌کند.

احداث منطقه صنعتی توسط امارات در مصر

اخیراً وزارت صنعت و حمل‌ونقل مصر در بیانیه‌ای اعلام کرد که امارات متحده عربی و مصر، در حال رایزنی برای ایجاد منطقه صنعتی اماراتی در شرق بندر سعید برای تأمین نیازهای بازار داخلی و صادرات به بازارهای خارجی هستند. مصر نیز معافیت این منطقه از عوارض گمرکی را در دست بررسی دارد.

منطقه صنعتی جدید، شامل پروژه‌های تولید انرژی خورشیدی، کارخانه تولید تجهیزات و لوازم تولید انرژی بادی مانند فن و توربین، همچنین تصفیه فاضلاب و نمک‌زدایی آب دریا و مجتمع تولید آلومینیوم خواهد بود.

معاون نخست‌وزیر مصر در امور توسعه صنعتی گفت: "منطقه شرق بندر سعید، از موقعیت جغرافیایی ممتازی برخوردار است و از طریق خط‌آهن به تمام نقاط کشور متصل است که اتصال منطقه اماراتی به بنادر مدیترانه‌ای را تسهیل می‌کند."

علاوه بر این، مقامات مصر و امارات متحده عربی اخیراً تفاهم‌نامه‌ای در بخش نفت امضا کردند که شامل ایجاد منطقه لجستیکی جدید برای تجارت محصولات نفتی در بندر الحمرا در دریای مدیترانه است. این طرح با سرمایه‌گذاری ۳ میلیارد دلاری انجام خواهد شد که از قابلیت افزایش حجم سرمایه‌گذاری برخوردار است. شایان توجه است که حصول به این توافقات، در راستای تلاش‌های دولت مصر به‌منظور جذب سرمایه‌گذاران منطقه‌ای و بین‌المللی به این کشور پس از بحران اقتصادی صورت می‌گیرد.

علاوه بر این دو کشور امارات متحده عربی و مصر در فوریه گذشته، موفق به انعقاد موافقت‌نامه سرمایه‌گذاری در بخش املاک و مستغلات به ارزش ۱۵۰ میلیارد دلار در طول دوره توسعه این پروژه شدند که شامل تزریق ۳۵ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به خزانه مصر می‌شود. از این میزان ۱۴ میلیارد دلار آن در ماه می گذشته واریز شد.

منطقه لجستیک نفتی مصر و امارات

اخیرا مصر و امارات متحده عربی یادداشت تفاهمی در زمینه همکاری‌های نفتی امضا به رساندند که شامل ایجاد منطقه لجستیکی جدید برای تجارت در منطقه مدیترانه با سرمایه‌گذاری احتمالی ۳ میلیارد دلار بود.

بر اساس اعلام کابینه مصر، این یادداشت تفاهم که در مصر به امضا رسید، با هدف «بهره‌برداری از سیستم یکپارچه در منطقه نفتی فجیره و اعمال آن بر بندر نفتی الحمرا در سواحل مدیترانه» صورت گرفته است. بندر فجیره، یک مرکز استراتژیک جهانی به‌منظور ذخیره‌سازی و تجارت نفت و مشتقات آن به شمار می‌رود. علاوه بر این، به‌عنوان دومین بندر بزرگ ذخیره‌سازی و تجارت نفت خام و فرآورده‌های نفتی در جهان رتبه‌بندی می‌شود.

در این یادداشت تفاهم آمده است: «این یادداشت تفاهم در چارچوب استراتژی وزارت نفت و منابع معدنی به‌منظور حداکثرسازی نقش مصر به‌عنوان مرکز منطقه‌ای تجارت نفت خام و فرآورده‌های نفتی و بهره‌برداری از زیرساخت‌ها و امکانات بنادر، ظرفیت‌های ذخیره‌سازی و سکوها‌های دریایی برای دریافت و تجارت نفت خام و فرآورده‌های نفتی صورت گرفته است».

علاوه بر این، این یادداشت تفاهم شامل امکان تأمین فرآورده‌های نفتی برای بازار داخلی مصر از طریق مشارکت شرکت‌های موجود فجیره با تأمین‌کنندگان جهانی نفت و گاز را فراهم می‌سازد؛ امری که منجر به ایجاد مزیت رقابتی برای شرکت نفت دولتی مصر و همچنین بهره‌برداری از امکانات موجود برای تجارت فرآورده‌های نفتی می‌شود. بر اساس بیانیه منتشرشده، یک تیم کاری مشترک بین طرفین مصری و اماراتی به‌منظور پیگیری اجرای مفاد این توافقنامه و رفع موانع تشکیل شده است.

از سوی دیگر بر اساس اعلام یک مقام دولتی مصری، ایجاد منطقه نفتی جدید، «از زمان شروع اجرا، ۳ سال طول خواهد کشید» و انتظار می‌رود کار ساخت این پروژه پس از تکمیل مطالعات فنی و مشاوره‌ای در نیمه اول سال آینده آغاز شود.

طبق این یادداشت تفاهم، کشور مصر به‌منظور اجرای مشترک پروژه در بندر نفتی الحمرا یا اخذ زمین جداگانه و ایجاد پروژه به‌صورت مستقل، برای شرکت اماراتی اولویت قائل خواهد شد.

شایان توجه است که مصر به‌منظور حل بحران قطعی برق مکرر خود، واردات فرآورده‌های نفتی خود را طی چند ماه گذشته به دو برابر افزایش داده است.

شرکت‌های کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در صدر برترین شرکت‌های خاورمیانه

مجله آمریکایی فوربس اخیراً فهرست شرکت‌های برتر در سال ۲۰۲۴ را منتشر کرده است. در این فهرست، کشورهای شورای همکاری خلیج فارس (GCC) با تصاحب جایگاه‌های برتر در فهرست ۱۰۰ شرکت برتر فعال در این منطقه در سال ۲۰۲۴، در صدر قرار گرفتند.

در همین راستا امارات متحده عربی با ۳۲ شرکت، در صدر این فهرست قرار گرفت. در رتبه دوم، عربستان سعودی با ۳۱ شرکت و قطر با ۱۴ شرکت در رتبه سوم قرار گرفت. پس از آنها، کویت با تصاحب ۱۰ شرکت در این لیست، جایگاه چهارم را به خود اختصاص داد.

در رتبه‌های بعدی، مراکش با ۴ شرکت در رتبه پنجم و بحرین با ۳ شرکت در رتبه ششم قرار گرفتند. در مراتب بعدی، کشورهای مصر، اردن و عمان، هر یک با دو شرکت، در این فهرست حضور دارند.

از سوی دیگر مجله فوربس اعلام کرد که فروش این شرکت‌ها در سال ۲۰۲۴ کاهش یافته؛ به طوری که فروش آنها از ۱,۱ تریلیون دلار در سال ۲۰۲۲ به ۱ تریلیون دلار در سال ۲۰۲۳ کاهش یافته است. علاوه بر این، سود خالص این شرکت‌ها نیز به میزان ۱۳,۵ درصد کاهش یافته و به ۲,۲ میلیارد دلار رسیده است؛ علاوه بر این، ارزش بازار آنها، ۴,۴ درصد کاهش یافته و در سال ۲۰۲۴، به ۳,۶ تریلیون دلار رسیده است.

با این وجود بر اساس گزارش این مجله آمریکایی، دارایی‌های این ۱۰۰ شرکت به میزان ۵,۴ درصد افزایش یافته و تا پایان سال ۲۰۲۳ به ۴,۹ تریلیون دلار رسیده است.

در واقع اتخاذ برخی سیاست‌ها و اعطای تسهیلات در حوزه کار در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، به ایجاد محیط مناسبی برای سرمایه‌گذاری کمک کرده که موجب جذب سرمایه بیشتر به منظور فعالیت در این کشورها به ویژه در امارات متحده عربی، عربستان سعودی، قطر و سپس کویت شده است.

عربستان و امارات متحده عربی جذاب‌ترین مقاصد سرمایه‌گذاری خطرپذیر در منطقه

بر اساس گزارش پلتفرم داده‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر ماگنیت^۱، دو کشور عربستان سعودی و امارات متحده عربی در نیمه اول سال جاری میلادی در جذب شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر در منطقه پیشتاز بوده‌اند. در واقع طبق گزارشی که اخیراً توسط پلتفرم ماگنیت منتشر شد، کشورهای منطقه در نیمه اول سال ۲۰۲۴ شاهد افزایش ۳۰ درصدی تعداد کل سرمایه‌گذاران خطرپذیر نسبت به سال گذشته بودند و تعداد این سرمایه‌گذاران در حال حاضر به ۲۶۲ سرمایه‌گذار رسیده است.

این گزارش بر این نکته تأکید می‌کند که بر اساس آن، این منطقه "تنها بازار نوظهوری است که به چنین رشدی دست‌یافته است". در واقع منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا شاهد رشد ۷۵ درصدی سالانه در تعداد سرمایه‌گذاران بین‌المللی در همین دوره بوده است. طبق این گزارش، تعداد سرمایه‌گذاران محلی در منطقه، ۸ درصد رشد داشته است که امارات متحده عربی و عربستان سعودی، به تنهایی ۶۸ درصد از آن را به خود اختصاص داده‌اند؛ امری که نشان‌دهنده تمرکز بسیار زیاد منطقه‌ای بر توسعه استارت‌آپ‌های محلی است.

بازوی سرمایه‌گذاری استارت‌آپی صندوق سرمایه‌گذاری دولتی عربستان سعودی، یعنی سرمایه‌گذاری‌های سانابل، با تزریق ۵۷,۳ میلیون دلار به دو استارت‌آپ مستقر در عربستان سعودی، به بزرگ‌ترین سرمایه‌گذار در این زمینه تبدیل شده است. این در حالی است که گلوبال ۵۰۰، از نظر تعداد معاملات، با انجام ۱۶ سرمایه‌گذاری، فعال‌ترین سرمایه‌گذار بود.

بر اساس گزارش‌های موجود، عربستان سعودی در سال ۲۰۲۳ سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر بیشتری نسبت به امارات متحده عربی، بزرگ‌ترین رقیب منطقه‌ای خود، صورت داده است؛ امری که برای اولین بار در نوع خود به شمار می‌رود، زیرا صندوق‌های دولتی حمایت‌شده، هزینه‌های این بخش را افزایش دادند. بر اساس داده‌های ماگنیت، استارت‌آپ‌های عربستان، موفق به جذب ۱,۴ میلیارد دلار شدند که نسبت به سال گذشته، به میزان ۳۳ درصد افزایش یافته است؛ در واقع کمی بیش از نیمی از کل بودجه سرمایه‌گذاری خطرپذیر جذب‌شده در خاورمیانه و شمال آفریقا در سال ۲۰۲۳ را شامل می‌شود.

افزایش همکاری منطقه‌ای در راستای اجرای جاده توسعه عراق

وزیر حمل‌ونقل عراق اخیراً در دیدار با همتای ترکیه‌ای خود، بر اهمیت اجرای فوری پروژه راهبردی جاده توسعه با مشارکت چهار کشور عراق، ترکیه، قطر و امارات تأکید کرد. این پروژه که در راستای تقویت زیرساخت‌های منطقه و تسهیل تجارت درون منطقه‌ای طراحی شده، از اولویت‌های دولت عراق به شمار می‌رود.

وزیر حمل‌ونقل عراق در این دیدار، ضمن ابراز خرسندی از همکاری‌های دوجانبه با ترکیه، بر تعهد دولت عراق برای اجرای کامل توافقات چهارجانبه در زمینه پروژه جاده توسعه تأکید کرد. وی افزود: "پروژه نه تنها به توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل عراق کمک شایانی خواهد کرد، بلکه به تقویت روابط اقتصادی و تجاری با کشورهای منطقه نیز منجر خواهد شد".

وزیر حمل‌ونقل ترکیه نیز در جریان این دیدار، بر آمادگی کشورش برای همکاری نزدیک با عراق در

اجرای این پروژه تأکید کرد. وی همچنین گزارشی از پیشرفت‌های اخیر در زمینه توسعه بندر فاو ارائه کرد؛ دستاوردهایی که منجر به ارتقای جایگاه عراق به‌عنوان یک قطب تجاری در منطقه خواهد شد.

خیز امارات و آذربایجان در جهت تعمیق همکاری‌های اقتصادی

اخیراً در نشست مشترک مهمی که در شهر شوشا میان مقامات امارات متحده عربی و جمهوری آذربایجان برگزار شد، طرفین پیرامون گسترش همکاری‌های اقتصادی خود در طیف وسیعی از حوزه‌ها از جمله تجارت، سرمایه‌گذاری، انرژی و فناوری به توافق رسیدند.

توافق حاضر، حاکی از این امر است که دو کشور امارات و آذربایجان به دنبال تقویت همکاری‌های اقتصادی خود در سطحی گسترده‌تر هستند. این همکاری‌ها می‌تواند به رشد اقتصادی هر دو کشور کمک کرده و به تقویت جایگاه آن‌ها در منطقه و جهان منجر شود.

شایان توجه است که امارات متحده عربی، مهم‌ترین شریک تجاری آذربایجان در میان کشورهای عربی محسوب می‌شود؛ به‌نحوی که حجم قابل توجهی از تجارت خارجی آذربایجان با این کشور انجام می‌شود. وزیر اقتصاد امارات با تأکید بر عمق روابط تاریخی و استراتژیک دو کشور، این نشست را گامی مهم در جهت تقویت پیوندهای اقتصادی فی‌مابین دانست و گفت: "امارات و آذربایجان از پتانسیل‌های فراوانی برای همکاری در حوزه‌های مختلف برخوردارند و ما مصمم هستیم تا از این پتانسیل‌ها به بهترین نحو ممکن استفاده کنیم."

وزیر اقتصاد آذربایجان نیز با ابراز خرسندی از این نشست، بر اهمیت همکاری‌های اقتصادی دو کشور در شرایط کنونی تأکید کرد. وی افزود: "این همکاری‌ها نه تنها به نفع دو کشور، بلکه به نفع کل منطقه نیز خواهد بود."

مهم‌ترین محورهای توافقات دو کشور عبارت‌اند از:

- **توسعه تجارت:** ایجاد تسهیلات بیشتر برای تجار و بازرگانان دو کشور، متنوع‌سازی سبد کالاهای تجاری و حمایت از صادرات و واردات.
- **سرمایه‌گذاری:** شناسایی فرصت‌های سرمایه‌گذاری مشترک در بخش‌هایی مانند صنایع غذایی، انرژی‌های تجدیدپذیر و فناوری.
- **همکاری در حوزه انرژی:** توسعه همکاری‌ها در زمینه انرژی‌های فسیلی و تجدیدپذیر، سرمایه‌گذاری مشترک در پروژه‌های انرژی و تقویت امنیت انرژی در منطقه.

• **توسعه فناوری:** همکاری در حوزه‌های دیجیتال، فناوری اطلاعات و ارتباطات و نوآوری.

پیشی گرفتن قزاقستان از اهداف تعیین شده در جذب سرمایه‌گذاری خارجی

مرکز مالی بین‌المللی آستانه (AIFC)^۱ با جذب بیش از ۱۲ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری، از هدف تعیین شده خود برای سال ۲۰۲۵ پیشی گرفته است. بنا بر گزارش‌های رسمی که اخیراً منتشر شده، AIFC از زمان تأسیس در سال ۲۰۱۸، سهم قابل توجهی در تقویت اقتصاد قزاقستان ایفا کرده است. این مرکز با جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی، به افزایش درآمدهای مالیاتی و ایجاد بیش از ۷۶۰۰ فرصت شغلی کمک کرده است.

این مرکز شکاف مهمی را در چشم‌انداز مالی آسیای مرکزی پر کرده است. این منطقه با سرمایه منابع طبیعی، موقعیت جغرافیایی استراتژیک و رشد پایدار، به طرز قابل توجهی نظر سرمایه‌گذاران و مؤسسات مالی را به خود جلب می‌کند. این مرکز مالی با برخورداری از موقعیت جغرافیایی منحصربه‌فرد، دسترسی به بازار آسیای مرکزی، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، قفقاز و کشورهای خاورمیانه را فراهم می‌سازد.

رئیس‌جمهور قزاقستان بر اهمیت AIFC به‌عنوان یک موتور محرک رشد اقتصادی این کشور تأکید کرده و از تمامی نهادهای دولتی خواسته تا از توسعه این مرکز حمایت همه‌جانبه‌ای داشته باشند. وی همچنین بر لزوم هماهنگی بیشتر بین بخش‌های دولتی و خصوصی به‌منظور جذب سرمایه‌گذاری‌های بیشتر و متنوع‌تر به قزاقستان تأکید نمود.

زیان ماهانه ۵۵۰ میلیون دلاری کانال سوئز

اخیراً نخست‌وزیر مصر اعلام کرد که درآمد دلاری کانال سوئز از ابتدای سال تاکنون، به میزان ۴۰ درصد کاهش یافته است؛ این امر به دلیل بروز تنش‌های منطقه‌ای جاری بوده است که منجر به تغییر مسیر کشتی‌ها به سمت مسیرهای طولانی‌تر اما امن‌تر شده است.

هرچند که اطلاعاتی در مورد سهم درآمدی کانال ارائه نشده است، اما بر اساس سخنان رئیس منطقه اقتصادی کانال سوئز، درآمد منطقه اقتصادی کانال سوئز در سال ۲۴-۲۰۲۳، به ۸.۵ میلیارد پوند مصر رسید که نسبت به ۲.۸ میلیارد پوند در سال‌های ۱۷-۲۰۱۶ معادل ۲۰۵ درصد افزایش یافته است.

این در حالی است که حجم سرمایه‌گذاری‌های چین در این منطقه اقتصادی که از طریق ۱۵۵ شرکت صنعتی، لجستیکی و خدماتی انجام شده، به حدود ۳ میلیارد دلار رسیده است.

۱ - مرکز مالی بین‌المللی آستانه (Astana International Financial Centre): یک مرکز خدمات مالی است که در سال ۲۰۱۸ تأسیس شد.

همچنین این منطقه اقتصادی، ۲۹ تفاهم‌نامه با شرکت‌های بین‌المللی مختلف که در زمینه هیدروژن سبز تخصص دارند، به امضا رسانده که این کشور را قادر به جذب سرمایه‌گذاری‌هایی به ارزش ۱۳۳ میلیارد دلار کرده است.

از سوی دیگر اخیراً مدیرعامل شرکت بزرگ کشتیرانی دانمارکی مرسک اعلام کرد که انتظار می‌رود اختلال در دریای سرخ تا سه‌ماهه سوم سال ۲۰۲۴ تداوم یابد؛ امری که برای شرکت‌های حمل‌ونقل و کسب‌وکارهای منطقه چالش‌برانگیز است.

در همین راستا شرکت کشتیرانی مرسک در ماه می اعلام کرد که اختلال در دریای سرخ، منجر به کاهش ۱۵ تا ۲۰ درصدی ظرفیت صنعتی در مسیرهای آسیا به شمال اروپا و مدیترانه در سه‌ماهه دوم سال ۲۰۲۴ شده است.

درخواست توقف کمک‌های امریکا به افغانستان

پس از انتشار گزارش اخیر بازرس ویژه ایالات متحده امریکا برای بازسازی افغانستان (SIGAR) در مورد کمک‌ها به افغانستان و پناهجویان افغان، از وزیر خارجه امریکا خواسته شده تا کمک‌های این کشور به افغانستان را متوقف سازد. علاوه بر این، یک سناتور امریکایی در نامه‌ای به وزیر خارجه این کشور، از او خواسته است تا چگونگی رسیدن کمک‌ها به افغانستان را نیز مورد بررسی قرار دهد.

این در حالی است که وزارت اقتصاد طالبان، بار دیگر گزارش‌ها درباره دخالت امارت اسلامی در کمک‌های جهان به افغانستان را رد کرده و اعلام کرده که توقف کمک‌ها در شرایط کنونی، به زیان شهروندان افغانستان است.

وزارت اقتصاد طالبان در این باره گفته است: «امارت اسلامی هیچ دخل و تصرفی در کمک‌های بین‌المللی ندارد و این کمک‌ها در اختیار مردم مستحق و نیازمند قرار می‌گیرد. هر نوع گزارشی که خواستار توقف کمک‌ها به مردم افغانستان است را شدیداً رد می‌کنیم و جفا در حق مردم افغانستان می‌دانیم.»

معاون سخن‌گوی امارت اسلامی هم در این باره گفته است: «باید تأکید کنم که هیچ یک از کمک‌های جهانی به دست امارت اسلامی نرسیده است و امارت اسلامی به کمک مالی جهان اتکا ندارد.»

کارشناسان مسائل اقتصادی بر این باورند که ادامه کمک‌های بشردوستانه در شرایط کنونی، در بهبود و رشد اقتصادی افغانستان حائز اهمیت است. چرا که مردم بسیار فقیر به این کمک‌ها متکی هستند. از منظر آنان، کمک‌های بین‌المللی در طی این سه سال، به ثبات پول افغانی و همچنین به صادرات و

واردات این کشور کمک کرده است و اگر کمک‌ها متوقف شود، واحد پول این کشور (افغانی) بی‌ثبات می‌شود.

گزارش اخیر بازرس ویژه ایالات متحده آمریکا برای بازسازی افغانستان (سیگار) نشان داده است که از آگوست ۲۰۲۱ میلادی تاکنون، ایالات متحده حدود ۷,۲ میلیارد دلار برای افغان‌ها و پناهجویان افغان اختصاص داده که از این میان ۲,۹ میلیارد دلار آن را کمک‌های بشری و توسعه‌ای تشکیل می‌دهد.

ترکمنستان آماده آغاز پروژه تاپی در افغانستان است؟

مقامات طالبان اخیراً مدعی شدند که وزیر خارجه ترکمنستان در یک نشست مجازی با مقامات امارت اسلامی، در مورد آغاز به کار پروژه تاپی توسط این کشور، با هدف توسعه روابط سیاسی و اقتصادی، اعلام آمادگی کرده است. پروژه تاپی، خط لوله گازی است که قرار است از ترکمنستان به افغانستان، پاکستان و هند کشیده شود. سال‌هاست که این پروژه مورد بحث قرار دارد؛ اما تاکنون سرانجامی نیافته است.

ملا عبدالغنی برادر در این نشست گفته است که امارت اسلامی با تأکید بر سیاست خارجی اقتصادمحور، بر توسعه همکاری‌های منطقه‌ای تمرکز جدی دارد؛ در همین راستا همکاری با ترکمنستان از اهمیت بالایی برخوردار است. شایان توجه است که در صورت اجرایی شدن این پروژه، درآمد حاصله افغانستان از ترانزیت گاز به جنوب آسیا، حدود ۴۰۰ میلیون دلار در سال خواهد بود.

پژوهش‌های تازه

بهترین بنادر کانتینری در سال ۲۰۲۳: صلاه عمان در مقام دوم

بانک جهانی تازه ترین نسخه گزارش دوره ای شاخص عملکرد بنادر کانتینری را منتشر کرد. گزارش "شاخص عملکرد بنادر کانتینری در سال ۲۰۲۳"، ارزیابی جامعی از عملکرد بنادر کانتینری جهانی بر اساس زمان ماندگاری کشتی در بندر ارائه می‌کند. یافته‌های کلیدی این گزارش، نشان می‌دهد که حمل‌ونقل دریایی برای تجارت جهانی ضروری است؛ به طوری که بیش از ۸۰ درصد از تجارت کالایی جهان (از نظر حجم) از طریق مسیرهای دریایی حمل می‌شود و بخش قابل توجه و روبه‌رشدی از این حجم که حدود ۳۵ درصد از کل حجم و بیش از ۶۰ درصد از ارزش تجاری را شامل می‌شود، توسط کانتینرها حمل می‌شود. در واقع حمل‌ونقل دریایی، ستون فقرات تجارت جهانی و زنجیره تأمین تولید محسوب می‌شود. صنعت دریایی، کم‌هزینه‌ترین، از لحاظ مصرف انرژی، کارآمدترین و مطمئن‌ترین شیوه حمل‌ونقل برای مسافت‌های طولانی را فراهم می‌آورد.

در ادامه نکات کلیدی گزارش آمده است:

• **مقایسه عملکرد عملیاتی بنادر، از چالش‌های اصلی بهبود زنجیره‌های ارزش**

جهانی بوده است: زیرا مبنای قابل اعتماد، سازگار و قابل مقایسه‌ای وجود نداشته است. با وجود داده‌های جمع‌آوری شده توسط بنادر مدرن برای اهداف عملکردی، عواملی مانند کیفیت، سازگاری و در دسترس بودن داده‌ها و همچنین تعاریف مورد استفاده، ظرفیت و تمایل سازمان‌ها برای انتقال داده‌ها به یک نهاد جمع‌آوری‌کننده داده‌ها، مانع از توسعه معیارهای قابل مقایسه برای ارزیابی عملکرد بنادر مختلف در طول زمان شده است.

با این حال در حال حاضر به مدد فناوری‌های جدید، افزایش دیجیتالی شدن و تمایل ذی‌نفعان صنعت برای همکاری در جهت بهبود نظام‌مند، فرصت اندازه‌گیری و مقایسه عملکرد بنادر کانتینری به شیوه‌ای دقیق و قابل اعتماد، فراهم شده است. بر همین مبنای، گروه جهانی حمل و نقل بانک جهانی و بخش جهانی اطلاعات و تحلیل بازار اطلاعات (S&P)، با همکاری یکدیگر نسخه چهارم شاخص عملکرد بنادر کانتینری (CPPI) را تدوین کرده‌اند.

هدف CPPI، شناسایی زمینه‌های بهبود و ارتقای عملکرد حمل و نقل دریایی است که در نهایت می‌تواند به نفع تمامی طرف‌های درگیر از جمله خطوط کشتیرانی، دولت‌های ملی و مصرف‌کنندگان باشد. در واقع این شاخص به‌عنوان یک نقطه مرجع برای ذی‌نفعان مهم در اقتصاد جهانی، از جمله مقامات و اپراتورهای بندری، دولت‌های ملی، سازمان‌های فراملی، آژانس‌های توسعه، ذی‌نفعان مختلف دریایی و سایر ذی‌نفعان عمومی و خصوصی در تجارت، لجستیک و خدمات زنجیره تأمین طراحی شده است.

توسعه CPPI بر اساس کل زمان ماندگاری کشتی‌های کانتینری در بندر است و تنها بنداری که حداقل ۲۴ توقف کشتی معتبر در دوره ۱۲ ماهه دوره مطالعه داشته‌اند را در برمی‌گیرد. تعداد بنادر گنجانده شده در CPPI در سال ۲۰۲۳، ۴۰۵ بندر است.

بنادر کانتینری برتر در CPPI ۲۰۲۳، عبارت‌اند از: بندر یانگشان چین که در رتبه نخست و پس از آن، بندر صلاله عمان در رتبه دوم قرار دارد. در واقع این بندر، رتبه دوم خود را از CPPI ۲۰۲۲ حفظ کرده است. رتبه سوم CPPI ۲۰۲۳، در اختیار بندر کارتاگنا قرار دارد که از رتبه پنجم در CPPI ۲۰۲۲ صعود کرده است؛ بندر طنجه مراکش، رتبه چهارم خود را حفظ کرده است. پس از آن، بندر تانجونگ پلاپاس مالزی، یک رتبه ارتقا یافته و به رتبه پنجم رسیده است؛ بندر نینگبو

نیز از رتبه دوازدهم در سال ۲۰۲۲ به رتبه هفتم در سال ۲۰۲۳ ارتقا یافته است و بندر سعید مصر، از رتبه شانزدهم، به رتبه دهم در سال ۲۰۲۳ ارتقا یافته است. در مقابل، بندر خلیفه از رتبه سوم در سال ۲۰۲۲ به رتبه بیست و نهم در CPPI ۲۰۲۳ سقوط کرده است. بندر حمد نیز از رتبه هشتم در سال ۲۰۲۲ به رتبه یازدهم در سال ۲۰۲۳ سقوط کرده است.

- ظهور کانتینری شدن، تغییرات چشمگیری در نحوه و محل تولید و پردازش کالاها ایجاد کرد؛ روندی که احتمالاً با دیجیتالی شدن ادامه خواهد یافت. بنادر کانتینری، گره‌های حیاتی در زنجیره‌های تأمین جهانی به شمار می‌روند و برای استراتژی‌های رشد بسیاری از اقتصادهای نوظهور ضروری هستند.

در موارد متعدد، توسعه زیرساخت‌های باکیفیت بنادر کانتینری با عملکرد کارآمد، پیش‌نیاز استراتژی‌های موفق رشد مبتنی بر صادرات بوده است. کشورهایی که چنین استراتژی را دنبال می‌کنند، نسبت به سایر کشورها، سطح رشد اقتصادی بالاتری خواهند داشت.

- زیرساخت‌های بندری باکیفیت و کارآمد، می‌توانند سرمایه‌گذاری در سیستم‌های تولید و توزیع را تسهیل کرده، منجر به افزایش تولید و خدمات لجستیک و نیز افزایش فرصت‌های شغلی و افزایش سطح درآمدها شوند.

از سوی دیگر بنادر و ترمینال‌ها به‌ویژه ترمینال‌های کانتینری، می‌توانند زمینه تأخیر در حمل‌ونقل، اختلال در زنجیره تأمین، اعمال هزینه‌های اضافی و کاهش رقابت‌پذیری را فراهم آورند. علاوه بر این، تأثیرات منفی عملکرد ضعیف یک بندر، می‌تواند فراتر از محدوده آن بندر، به سایر بنادر نیز گسترش یابد، زیرا خدمات حمل‌ونقل کانتینری، دارای برنامه زمانی ثابت با زمان پهلوگیری مشخص در هر بندر مقصد و در مسیر هستند؛ بنابراین، عملکرد ضعیف در یک بندر، می‌تواند کل برنامه را مختل کند. این امر به نوبه خود هزینه‌های واردات و صادرات را افزایش داده، رقابت‌پذیری کشور و منطقه پشت بندر را کاهش داده و مانع رشد اقتصادی و کاهش فقر می‌شود. شایان توجه است که پیامدهای منفی آن برای کشورهای در حال توسعه محاط در خشکی (LLDCs) و کشورهای در حال توسعه جزیره‌ای کوچک (SIDS)، به‌ویژه قابل توجه است.

جدول ۱- بنادر کانتینری برتر جهان بر مبنای ارزیابی تازه بانک جهانی

Port Name	Overall Ranking	Port Name	Overall Ranking
YANGSHAN	1	VISAKHAPATNAM	19
SALALAH	2	YEOSU	20
CARTAGENA (COLOMBIA)	3	TIANJIN	21
TANGER-MEDITERRANEAN	4	YANTIAN	22
TANJUNG PELEPAS	5	TANJUNG PRIOK	23
CHIWAN	6	LIANYUNGANG	24
CAI MEP	7	SHEKOU	25
GUANGZHOU	8	CALLAO	26
YOKOHAMA	9	MUNDRA	27
ALGECIRAS	10	PORT KLANG	28
HAMAD PORT	11	KHALIFA PORT	29
NINGBO	12	KING ABDULLAH PORT	30
MAWAN	13	XIAMEN	31
DALIAN	14	BUSAN	32
HONG KONG	15	GEMLIK	33
PORT SAID	16	BARCELONA	34
SINGAPORE	17	DAMMAM	35
KAOHSIUNG	18	SAVONA-VADO	36

مهم‌تر از این جدول، رتبه‌بندی بنادر منطقه غرب و جنوب آسیا است که در جدول ذیل آمده است. همان‌گونه که جدول ذیل نشان می‌دهد، بنادر کشورهای شورای همکاری خلیج فارس با فاصله بسیار از دیگران، به بهترین بنادر کانتینری در منطقه و دارای رتبه‌های چشمگیر در مقیاس جهانی تبدیل شده‌اند.

جدول ۲- بنادر کانتینری برتر در غرب و جنوب آسیا

PORT NAME	REGION	OVERALL RANKING
SALALAH	WCSA	2
HAMAD PORT	WCSA	10
VISAKHAPATNAM	WCSA	18
MUNDRA	WCSA	22
KING ABDULLAH PORT	WCSA	30
KHALIFA PORT	WCSA	32
PIPAVAV	WCSA	34
DAMMAM	WCSA	37
COLOMBO	WCSA	40
KHALIFA BIN SALMAN	WCSA	43
KAMARAJAR	WCSA	47
KATTUPALLI	WCSA	54
COCHIN	WCSA	55
KARACHI	WCSA	56
JUBAIL	WCSA	57
JEBEL ALI	WCSA	58
JEDDAH	WCSA	64
SOHAR	WCSA	66
HAZIRA	WCSA	69
AQABA	WCSA	70
KRISHNAPATNAM	WCSA	75
CHENNAI	WCSA	78
JAWAHARLAL NEHRU PORT	WCSA	90
SHARJAH	WCSA	128
AL DUQM	WCSA	135
MUHAMMAD BIN QASIM	WCSA	157
SHUAIBA	WCSA	160
SHUWAIKH	WCSA	212
ADEN	WCSA	222
NEW MANGALORE	WCSA	231
SYAMA PRASAD MOOKERJEE PORT	WCSA	258
UMM QASR	WCSA	282
DJIBOUTI	WCSA	337
CHATTOGRAM	WCSA	339
PORT SUDAN	WCSA	388

Source: Original table produced for this publication, based on CPPI 2023 data.

تازه‌ترین تحولات تجارت خدمات: موقعیت برجسته عربستان

اخیراً نسخه جدید بولتن فصلی تجارت بین‌المللی خدمات: سه‌ماهه اول ۲۰۲۴، توسط کنفرانس تجارت و توسعه ملل متحد (UNCTAD) منتشر شد. این بولتن، مروری جامع بر تجارت جهانی خدمات در طول سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۴ ارائه می‌دهد. این گزارش روندهای بهبودی قابل توجه و رشد در بخش خدمات جهانی را در حالی که جهان همچنان از همه‌گیری کووید-۱۹ بهبود می‌یابد، برجسته می‌کند. یافته‌های

کلیدی این گزارش، شامل افزایش ۸,۲ درصدی صادرات سالانه خدمات جهانی، با رشد قابل توجه در سفرهای بین‌المللی و خدمات قابل ارائه دیجیتالی است.

همچنین این بولتن تحولات منطقه‌ای را مورد بررسی قرار داده و نرخ‌های رشد متفاوت در مناطق مختلف جهان را نشان می‌دهد و صادرکنندگان و واردکنندگان پیشرو در میان اقتصادهای توسعه‌یافته و در حال توسعه را شناسایی می‌کند. جالب آنکه موقعیت عربستان بر مبنای داده‌های این گزارش، در صادرات خدمات برجسته بوده است. یافته‌های کلیدی گزارش در ادامه آمده است:

۱. صادرات خدمات جهانی در سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۴ نسبت به سال قبل، ۸,۲ درصد افزایش یافت.
  ۲. رشد فصلی صادرات خدمات جهانی، ۲,۲ درصد بود.
  ۳. حجم سفر با افزایش تقریباً ۲۰ درصدی سالانه به دلیل بهبود پس از همه‌گیری، رشد چشمگیری داشت.
  ۴. فروش خدمات حمل‌ونقل بین‌المللی در سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۴، به میزان ۱ درصد افزایش یافت؛ این در حالی است که این رقم در طول سال ۲۰۲۳ با کاهش مواجه بود.
  ۵. خدمات قابل ارائه دیجیتالی با افزایش ۷,۳ درصدی در سه ماهه اول سال ۲۰۲۴ به رشد خود ادامه داد.
  ۶. منطقه آسیا و اقیانوسیه، بیشترین رشد نسبی در صادرات خدمات را ثبت کردند.
  ۷. واردات خدمات در آمریکای لاتین و کارائیب، با ۰,۹ درصد رشد، کمترین افزایش را در بین مناطق داشت.
  ۸. درآمدهای سفر بین‌المللی در آسیا با ۳۰,۲ درصد رشد، بالاترین میزان در بین تمامی مناطق بود.
  ۹. صادرات خدمات حمل‌ونقلی در اروپا با کاهش ۳,۵ درصدی مواجه شد؛ این در حالی است که سایر مناطق، با رشد ۵,۵ تا ۷,۲ درصدی روبرو شدند؛ در همین راستا اقتصادهای در حال توسعه، از جمله چین با ۱۰۵ میلیارد دلار صادرات و رشد سالانه ۵,۴ درصدی، پیشرو بود و هند نیز به صادرات ۸۹ میلیارد دلاری دست یافت که نسبت به سال گذشته، شاهد رشد ۴,۱ درصدی بود.
- شایان توجه است که عربستان سعودی با افزایش سالانه ۲۲,۵ درصدی، بالاترین رشد صادرات در بین کشورهای در حال توسعه را به خود اختصاص داد. همانگونه که جدول ذیل نشان می‌دهد،

موقعیت دیگر همسایه ایران، ترکیه نیز در میان بزرگترین صادرکنندگان خدمات، برجسته است.

جدول ۳-صادرکنندگان برتر خدمات در جهان در حال توسعه

Leading exporters among developing economies

Top 10 developing	Billion of \$	Annual growth (%) YoY	Annual growth (%) QoQ-SA
China	105	5.4	8.3
India	89	4.1	1.6
Singapore	89	7.4	2.4
China, Hong Kong SAR	29	19.0	6.2
Türkiye	20	8.0	6.5
Thailand	18	21.7	9.8
Mexico	16	8.2	9.1
Saudi Arabia	16	22.5	20.4
China, Taiwan Province of	14	9.1	-1.3
Philippines	13	12.6	3.2

Notes: Based on quarterly statistics.

۱۰- در میان اقتصادهای توسعه‌یافته، ایالات متحده با ۲۵۶ میلیارد دلار صادرات و رشد سالانه ۸,۲ درصدی، پیشرو بود.

۱۱- ایرلند با افزایش سالانه ۲۵,۱ درصدی بالاترین نرخ رشد را در بین اقتصادهای توسعه‌یافته تجربه کرد.

۱۲- در میان واردکنندگان برتر، چین با ۱۵۱ میلیارد دلار واردات و رشد سالانه ۱۴,۴ درصدی، در صدر اقتصادهای در حال توسعه قرار داشت.

۱۳- ایالات متحده نیز با ۱۸۵ میلیارد دلار واردات و رشد سالانه ۷,۶ درصدی، واردکننده برتر در میان اقتصادهای توسعه‌یافته بود.

۱۴- برزیل، چین و هنگ کنگ، با افزایش ۲۲,۱ درصدی واردات، بالاترین میزان را در بین کشورهای در حال توسعه داشتند.

۱۵- حجم واردات خدمات آلمان با ۲,۳ درصد رشد سالانه، کمترین میزان در بین اقتصادهای توسعه‌یافته پیشرو بود.

۱۶- واردات خدمات عربستان سعودی با ۱۱,۹ درصد رشد سالانه، نشان‌دهنده بهبود قوی پس از همه‌گیری کروناست.

۱۷- کانادا با افزایش ۹,۱ درصدی واردات خدمات، روند رشد ثابت خود را ادامه داد.

این یافته‌ها بهبود مستمر در تجارت خدمات جهانی، به‌ویژه در خدمات قابل‌ارائه دیجیتالی و سفرهای بین‌المللی را برجسته می‌کند، درعین‌حال تفاوت‌های منطقه‌ای در رشد و نقش‌های پیشرو اقتصادهای بزرگ در صادرات و واردات را نشان می‌دهد.

رشد تجارت جهانی و کاهش فقر: داده‌های قابل تامل سازمان تجارت جهانی

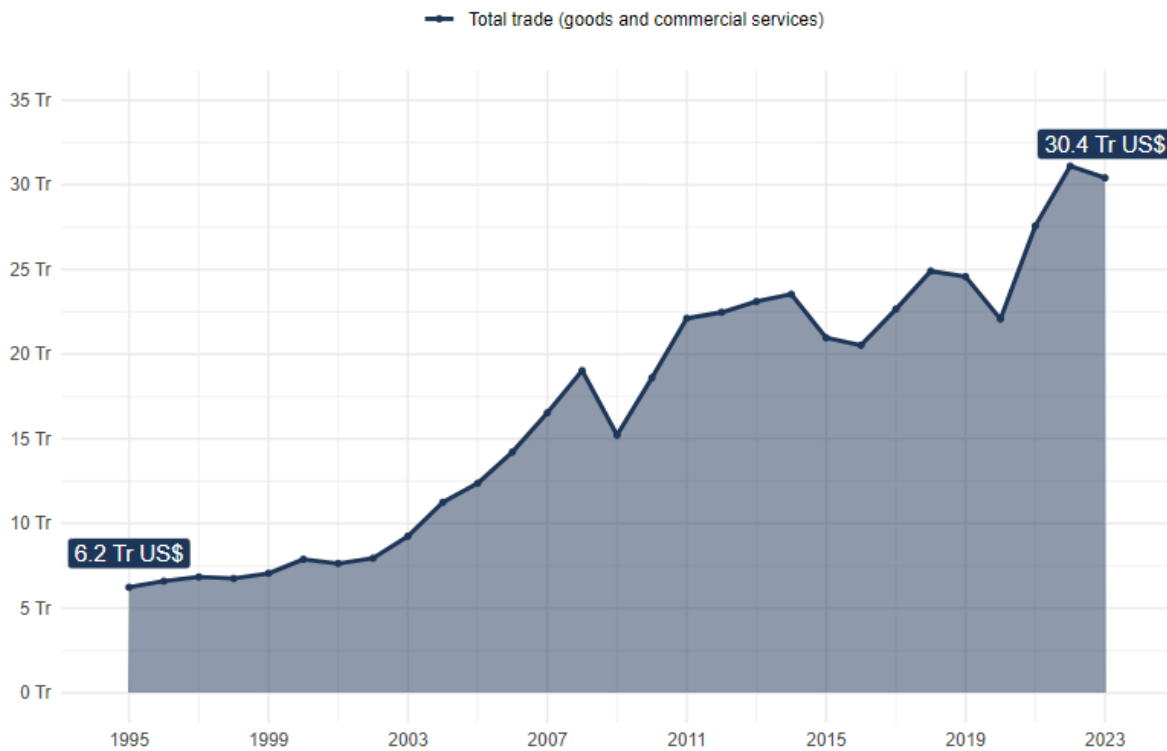
سازمان تجارت جهانی اخیراً در گزارشی به بررسی روند رشد تجارت جهانی در سه دهه اخیر و از هنگام تأسیس این سازمان پرداخته است. آمارهای ارائه شده در این گزارش، نکات قابل تأملی در مورد روند رشد تجارت جهانی، درهم‌تنیدگی اقتصادها و نقش تجارت در کاهش فقر ارائه می‌کند. نکات کلیدی گزارش در ادامه آمده است:

- از زمان امضای موافقت‌نامه مراکش برای تأسیس سازمان تجارت جهانی در ۱۵ آوریل ۱۹۹۴، تجارت جهانی جهش‌یافته است و در سال ۲۰۲۳ به بیش از ۳۰,۴ تریلیون دلار آمریکا رسید که نسبت به سال ۱۹۹۵، پنج برابر شده است. هم‌زمان، تعرفه‌ها تحت نظارت سازمان تجارت جهانی به شدت کاهش یافته و به کاهش هزینه‌های تجاری کمک کرده است. در واقع رشد تجارت، با کاهش قابل توجه فقر در سطح جهانی همراه بوده است که نشان‌دهنده تأثیر تجارت در حمایت از توسعه اقتصادی و بهبود زندگی مردم است.
- هدف از تأسیس سازمان تجارت جهانی در ۳۰ سال پیش، ایجاد یک نظم جهانی جدید مبتنی بر گشودگی، شمولیت و همکاری بود. این سازمان به‌عنوان جانشین توافقنامه عمومی تعرفه‌ها و تجارت (GATT) که عمدتاً به تجارت کالاها می‌پرداخت، تأسیس شد تا تجارت خدمات و مالکیت معنوی را نیز باهدف کلی کمک به اعضای خود برای استفاده از تجارت به‌عنوان وسیله‌ای برای افزایش سطح زندگی، ایجاد اشتغال و بهبود زندگی مردم پوشش دهد.
- در مدت ۳۰ سالی که سال از تأسیس سازمان تجارت جهانی می‌گذرد، عصر جدیدی از تجارت و رشد اقتصادی آغاز شده است؛ بین سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۲۳، کل تجارت جهانی - کالاها و خدمات تجاری - رشد چشمگیری یافت و به طور متوسط سالانه با رشد ۵,۸ درصدی مواجه شد؛ امری که به معنای افزایش تقریباً پنج برابری تجارت جهانی است. نمودار ذیل، این روند را

نشان می‌دهد.

نمودار ۱- تجارت جهانی کالا و خدمات ۱۹۹۵-۲۰۲۳

Figure 1: Total trade in goods and commercial services 1995-2023
US\$ trillion

Source: WTO-United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) estimates.

- لازم به ذکر است که تجارت خدمات تجاری از تجارت کالاها پیشی گرفت؛ بدین معنا که میانگین افزایش سالانه تجارت خدمات تجاری، ۶.۸ درصد و میانگین افزایش سالانه تجارت کالا، ۵.۵ درصد است.
- از همین رو رشد تجارت جهانی از رشد تولید ناخالص داخلی جهانی (GDP) که در همین دوره به طور متوسط ۴.۴ درصد در سال افزایش یافت، پیشی گرفت. به نحوی که نسبت تجارت جهانی به تولید ناخالص داخلی، مسیر صعودی قابل توجهی را نشان می‌دهد و از ۲۰ درصد در سال ۱۹۹۵ به ۳۱ درصد در سال ۲۰۲۲ افزایش یافت و سپس به دلیل کاهش ارزش تجارت کالاها از نظر تراز پرداختها در سال ۲۰۲۳، به ۲۹ درصد کاهش یافت. این امر نشان‌دهنده ارتباط روزافزون اقتصادها از طریق تجارت، علی‌رغم کاهش‌های موقت در طول بحران مالی جهانی ۲۰۰۸-۲۰۰۹ و همه‌گیری کووید-۱۹ در سال ۲۰۲۰ است.
- برآوردهای سازمان تجارت جهانی همچنین نشان می‌دهد که ارزش خدمات ارائه شده به صورت

دیجیتالی از سال ۲۰۰۵ تاکنون، چهار برابر افزایش یافته است و با میانگین نرخ رشد سالانه ۸.۲ درصدی در دوره ۲۰۰۵-۲۰۲۳ همراه بوده است؛ به نحوی که این رشد، از رشد کالاها (۴.۸ درصد) و صادرات سایر خدمات (۴.۶ درصد) پیشی گرفته است.

- صادرات جهانی خدمات ارائه شده به صورت دیجیتالی در سال ۲۰۲۳ به ۴.۲۵ تریلیون دلار آمریکا رسید که نسبت به سال پیش از آن، ۹ درصد افزایش یافت. ارائه دیجیتال، شامل خدماتی است که از طریق شبکه‌های کامپیوتری (از طریق اینترنت، برنامه‌های تلفن همراه، ایمیل، تماس‌های صوتی و تصویری) و به طور فزاینده از طریق پلتفرم‌های واسط دیجیتال (مانند آن‌هایی که برای بازی‌های آنلاین، موسیقی و پخش ویدئو و یادگیری از راه دور استفاده می‌شوند) در سطح مرزها مبادله می‌شوند. خدمات ارائه شده به صورت دیجیتالی، بیش از ۵۴ درصد از کل صادرات خدمات و ۱۳.۸ درصد از کل صادرات ترکیبی کالاها و خدمات در سال ۲۰۲۳ را تشکیل داد (در مقایسه با ۸ درصد در سال ۲۰۰۵).

- رشد اقتصادی سریع در طول سه دهه گذشته که از طریق تجارت در اقتصادهای در حال توسعه و نوظهور تسهیل شده، منجر به تغییرات قابل توجه در الگوهای تجاری شده و رشد خاصی در تجارت جهانی بین اقتصادهای در حال توسعه ایجاد کرده است؛ به نحوی که تجارت بین اقتصادهای در حال توسعه، سالانه ۹.۷ درصد افزایش یافت و از کمتر از یک‌دهم تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵، به حدود ۲۵ درصد در سال ۲۰۲۲ و به ارزش کل ۶.۱ تریلیون دلار رسید.

- در مقابل، در حالی که تجارت بین اقتصادهای توسعه یافته، بیش از نیمی از تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵ را تشکیل می‌داد، این نسبت در سال ۲۰۲۲ به ۳۹ درصد کاهش یافت؛ امری که مؤید تغییر نسبی جریان‌های تجاری به سمت اقتصادهای در حال توسعه و نوظهور است.

- نرخ مشارکت در زنجیره ارزش جهانی، به عنوان شاخصی از سطح تجارت در زنجیره‌های تأمین عمل می‌کند. با وجود کاهش در طول بحران مالی ۲۰۰۸-۰۹ و همه‌گیری کووید ۱۹، مشارکت در زنجیره‌های ارزش جهانی رشد ثابت خود را حفظ کرده است؛ امری که نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری زنجیره‌های تأمین جهانی است.

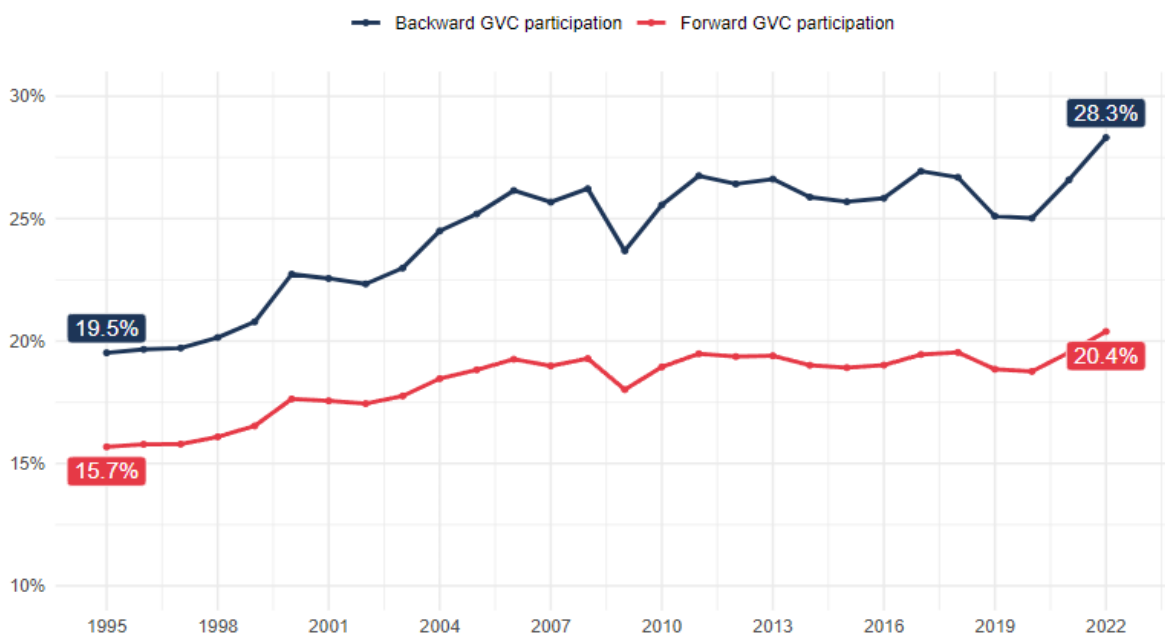
- بین سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۲۲، مشارکت در زنجیره‌های ارزش جهانی با سرعت ثابتی افزایش یافت؛ نرخ مشارکت پیشینی در زنجیره‌های ارزش جهانی (شامل صادرات به شرکایی که مسئول مراحل تولید پایین دستی هستند)، از ۱۵.۷ درصد به ۲۰.۴ درصد افزایش یافت و نرخ مشارکت پسینی در

زنجیره‌های ارزش جهانی (شامل واردات برای تولید کالاها و خدمات صادراتی) از ۱۹.۵ درصد به ۲۸.۳ درصد افزایش یافت. در سال ۲۰۲۲، نرخ کل مشارکت در زنجیره‌های ارزش جهانی (شامل مشارکت پیشینی و پسینی)، به ۴۸.۷ درصد رسید که بالاترین سطح از سال ۱۹۹۵ تاکنون بوده است.

نمودار ۲- نرخ مشارکت در زنجیره های پیشینی و پسینی ارزش جهانی ۱۹۹۵-۲۰۲۲

Figure 6: Backward and forward global value chain participation rates

Share in total world exports (%)

Source: WTO Secretariat calculation based on Asian Development Bank (ADB) estimates.

Note: The GVC participation rate comprises two components reflecting the upstream and downstream links of economies in international production chains. Backward GVC participation is computed as the ratio of foreign value-added in total exports (including goods and services). Forward GVC participation is computed as the ratio of domestic value-added sent to third economies, subsequently re-exported, within the total exports framework (including goods and services).

- از زمان تأسیس سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵، تعرفه‌ها با روند نزولی مشهودی مواجه بوده‌اند. میانگین ساده تعرفه اعمال‌شده توسط اعضای سازمان تجارت جهانی بر اساس اصل ملت بهین دوست (MFN)^۱، از ۱۳.۱ درصد به ۸.۸ درصد کاهش یافته است. روند مشابهی برای تعرفه‌های اعمال‌شده بر اساس وزن تجاری مشاهده می‌شود؛ به طوری که میانگین تعرفه MFN از ۷.۱ درصد به ۳.۸ درصد کاهش یافته است. بین سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۲، میانگین وزنی تعرفه‌های اعمال‌شده، بر اساس فرض استفاده کامل از تعرفه‌های ترجیحی، از ۶.۹ درصد به ۲ درصد کاهش یافت.

۱ - بر اساس این اصل، اعضای سازمان تجارت جهانی رفتار تجاری یکسانی، از جمله اعمال نرخ‌های تعرفه و امکان دسترسی به بازار را برای سایر اعضای سازمان تجارت جهانی نیز اعمال می‌کنند.

- بین سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۲۰، تمامی هزینه‌های تجارت بین‌المللی از جمله تمامی موانع تجاری فیزیکی و نظارتی در بخش‌های مختلف جهان، حدوداً بین ۶ تا ۱۰ درصد کاهش یافت. در واقع کاهش موانع تجاری، به افزایش قابل توجه تجارت جهانی کمک کرد که بر اساس برآوردها، حدود ۳۰ تا ۴۵ درصد بوده است. شایان توجه است که اغلب کاهش هزینه‌های تجاری از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۸ رخ داده است.
- بین سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۲۲، سهم اقتصادهای با درآمد پایین و متوسط در صادرات جهانی از ۱۷ درصد به ۳۲ درصد افزایش یافت. در طی این دوره، نسبت جمعیت کشورهایی که با کمتر از ۲.۱۵ دلار آمریکا در روز زندگی می‌کنند، با کاهش قابل توجهی مواجه شد. در واقع این میزان از ۴۰ درصد در سال ۱۹۹۵ به ۱۰ درصد در سال ۲۰۲۲ کاهش یافت که نشان‌دهنده تأثیر مثبت تجارت بر کاهش فقر و توسعه اقتصادی در این مناطق است.